

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий
співробітник

**125 років від дня народження
Олександра Бадана-Яворенка
(1894-1937), українського політичного діяча, журналіста, історика, педагога**

Олександр Іванович Бадан-Яворенко народився 1 березня 1894 у с. Вілька Мазовецька (нині с. Волиця Жовківського району Львівщини). Під час Першої світової війни служив в австро-угорському війську. 1919 переїхав до Чехословаччини і отримав громадянство, того ж року перебрався до Відня. Особистий секретар Володимира Винниченка під час його приїзду в Україну (1920). Здобув правничу, філософську та дипломатичну освіту в університетах Кракова, Відня й Праги. Працював держслужбовцем, адвокатом у Словаччині та Закарпатській Україні. Належав до соціал-демократичної партії, від 1924 – Комуністичної партії Чехословаччини.

1926 переїхав до УСРР, жив у Харкові. Працював у Держплани, викладав історію Заходу в Комуністичному університеті імені Артема. Член Державної комісії для розробки правил правопису української мови (1926), учасник правописної конференції (1927).

У 1927–1930 – учений секретар Народного комісаріату освіти УСРР; як керівник канцелярії Миколи Скрипника виконував не лише свої безпосередні обов'язки, але й особисті й політичні доручення наркома. Зокрема, він редагував «Статті і промови» М. Скрипника, а також правив тексти його виступів на численних партійних і радянських зібраннях.

Автор педагогічних статей у журналі «Радянська освіта»: «Шкільництво на Західній Україні, Буковині та Закарпатті» (1928, № 1), «Культурно-освітня справа на Закарпатській Україні» (1928, № 7–8) й ін.

З 1931 – завідувач сектору іноземних словників видавництва «Українська радянська енциклопедія» (за його редакцією у 1932 в Харкові видано «Словник чужомовних слів»), професор всевітньої історії харківських вишів (1930–1933).

Заарештований 1933, засудже-

Березень 2019. Постаті

ний до 10 років позбавлення волі. Утримуваний на Соловках. 1937 засуджений до розстрілу. Вивезений із Соловків і страчений поблизу залізничної станції Медвежа Гора в урочищі Сандармох (нині станція в Республіці Карелії, РФ). Реабілітований 1959.

**160 років від дня народження
Михайла Демкова (1859–
1939), українського педагога,
організатора освіти, історика
педагогіки, методиста**

Михайло Іванович Демков народився 12 березня 1859 на хуторі Скринному Прилуцького повіту Полтавської губернії (тепер Прилуцький район Чернігівщини) у дворянській сім'ї. Початкову освіту здобував вдома, а у 1870 вступив до 2-го класу Ніжинської гімназії при історико-філологічному інституті князя Безбородька, яку закінчив у 1877 зі срібною медаллю. Випускник фізико-математичного факультету Університету Св. Володимира (1882). У серпні 1882 Михайла Івановича призначають викладачем фізики та природничої історії в Чернігівську жіночу гімназію. З 1885 педагог працює викладачем фізики та природничих наук у Глухівському учительському інституті.

У 1887 вчений розпочинає велику працю «Історія російської педагогіки», яка була видана у 1896. Наукова діяльність педагога було перервано у 1900 у зв'язку з призначенням на посаду директора народних училищ спочатку Вологодської губернії (1900–1901), а згодом – Нижегородської. Ця робота поглинала весь час. Ситуація змінилася із призначенням педагога у січні 1905 директором Московського учительського інституту, де М. Демков одночасно читав лекції з педагогіки та історії. Плідною була його видавнича діяльність. У 1909 М. Демков опублікував третю, останню частину фундаментальної праці «Історія російської педагогіки», згодом «Нариси з історії російської педагогіки» (1909), праці «Коротка історія педагогіки» (1910), «Педагогіка західноєвропейська і російська. Педагогічна хрестоматія» (1911), «Історія західноєвропейської педагогіки» (1912).

Історико-педагогічні праці М. Демкова не втратили свого значення й нині, вирізняючись з-поміж інших великим фактологічним матеріалом та оригінальними висновками автора. Окрему групу історико-педагогічних досліджень Михайла Івановича становлять праці, в яких висвітлюються життя та діяльність видатних педагогів. Серед них – М. Смотрицький, І. Гізел, Л. Баранович, І. Галятовський, Є. Славинецький, С. Полоцький, Г. Сковорода, К. Ушинський, М. Пирогов й ін.

У 1919 вчений повертається в Україну, бере участь в організації Народного університету

ім. Т. Шевченка у Ніжині. Стає деканом словесно-історичного факультету цього університету, а згодом виконує обов'язки його завідувача. Тут читає лекції з педагогіки та історії педагогіки. У 1920 переїздить до Прилук і починає працювати в учительській семінарії, пізніше реорганізованій у педагогічну школу, а відтак – у педагогічний технікум. Тут поряд з Михайлом Івановичем працюють його син Сергій (викладач хімії) і дочка Тетяна (вчителька німецької мови).

Помер Михайло Демков 27 березня 1939 р.

**170 років від дня народження
Володимира Шухевича
(1849–1915), українського громадського діяча, етнографа,
педагога і публіциста**

Володимир Осипович Шухевич народився 15 березня 1849 в с. Тишківцях Городенківського району на Прикарпатті в сім'ї священика. Навчався в Коломийській, Станіславській, Чернівецькій гімназіях. За непокірну вдачу Володимира з восьмого класу академічної гімназії у Львові забрали до війська. Три роки служив у Будапешті, Відні та Львові. У Будапешті навчався на філософському факультеті університету, у Відні слухав лекції з математики, фізики й української мови, а закінчив студії у Львові (1877). У 1890 розпочав працювати у реальній школі у Львові, де викладав зоологію, ботаніку, мінералогію, геологію, фізику й математику аж до виходу на пенсію (1913).

Володимир Шухевич був одним із перших редакторів і активних авторів першого українського журналу для дітей «Дзвінок», який видавався у Львові від 1890 до 1939 – до приходу більшовиків. Завдяки його організаторським зусиллям у цьому журналі, крім галицьких літературів, друкували твори визначних наддніпрянських письменників, зокрема Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка, І. Нечуя-Левицького, М. Коцюбинського, Лесі Українки, Б. Грінченка та ін.

Велику і плідну роботу для розвитку українського шкільництва проводив В. Шухевич у «Руському (Українському) Товаристві Педагогічному», орган якого – журнал «Учитель» – редагував понад десять років (1893–1904). Майже третину кожного номера журналу заповнював своїми статтями різної тематики: «Нові способи в навчанні найменших», «Робота мозку в віку молодечім», «Що можна обняти пам'яттю», «Індивідуальність учнів при збірнім навчанні», «В справі науки гігієни», «Проблемні науки шкіл середніх», «Помилки в рахунках», «Моральне значення вправ фізичних», «З психології дитини» тощо. У статтях «На-

ука гігієни в угорських школах народних», «Курси популярні на університеті віденському», «З'їзд педагогів в Женеві», «Виховання в Англії», «Наука чужих мов у Парижі», «Справи шкільництва в Норвегії», «Стан шкільництва в Росії» та інших В. Шухевич писав про розвиток шкільної справи в Україні, Росії та Західній Європі.

Як видавець, В. Шухевич випустив кілька науково-популярних книжок для вчителів та старших дітей, зокрема підручник з хімії (1884), «Записки школяра» (1893), «3-під Бескиду до Андів» (1893). За його участі Українське педагогічне товариство видало серію оригінальних книжечок для дітей: «Гостинець для дітей», «Малий звіринець», «Домові звірята», «Забавки дітей» й ін.

У широкому спектрі багатогранної громадсько-політичної і культурно-освітньої діяльності В. Шухевича помітно виділяється його діяльність на ниві розбудови українського музейництва, збирання і пропагування надбань української традиційно-побутової культури, зокрема народного мистецтва гуцулів. Вершинним його досягненням у цій царині є п'яти томна праця «Гуцульщина», що вийшла у Львові в 1899–1908.

Володимир Шухевич помер 10 квітня 1915 р. в окупованому російським військом Львові. Зазнав переслідувань від окупаційної адміністрації, що й прискорило його кончину. Похований на Личаківському цвинтарі.

Події

80 років тому (1939) у Києві встановлено пам'ятник Тарасові Шевченку

6 березня 1939 навпроти «червоного» корпусу Київського національного університету імені Тараса Шевченка було відкрито пам'ятник поету.

Перший у світі пам'ятник-погруддя Т. Шевченку створив у 1899 російський скульптор Володимир Беклемішев у Петербурзі. Цей бюст придбала сім'я відомих українських громадських діячів і меценатів Алчевських і встановила у своєму саду перед будинком у Харкові, замінивши при цьому глухий паркан низенькими ґратами (нині цей бюст експонується в музеї Т. Шевченка у Києві).

І лише у 1939 з нагоди відзначення 125-річчя Кобзаря пам'ятник

йому було встановлено у столиці. Автори: скульптор Матвій Манізер, архітектор Євген Левінсон. Пам'ятник встановлено на тому самому місці, де в імперські часи стояв пам'ятник Миколі І.

**150 років від заснування
Харківського товариства
грамотності (1869–1920)**

Харківське товариство поширення в народі грамотності – перша в Наддніпрянській Україні громадська культурно-освітня організація, створена 24 березня 1869 р. з метою «поширення грамотності і початкових корисних знань» серед найбільш виступів населення.

Діяльність Товариства ґрунтувалася на благодійних засадах – воно існувало завдяки ініціативі, енергії, жертвам діячів науки, культури, багатих підприємців та банкірів, чії імена занесено до списків довічних та почесних членів Товариства.

Основою своєї діяльності Товариство вважало розвиток початкової шкільної освіти і досягло в цьому значних успіхів: педагогічним досвідом Товариства користувалася вся країна, до його думок прислухалися у Міністерстві народної освіти.

Позашкільна робота Харківського товариства грамотності поєднувала практичні й теоретичні заходи. Видання Товариства розходилися значними тиражами, де жило українство – південних, центральних та південно-східних регіонах Росії, в районах Сибіру та Кавказу. Харківське товариство вдосконалювало й урізноманітнювало форми і методи позашкільних заходів: від простих народних читань воно поступово перейшло до грандіозних театралізованих вистав, від розрізневих лекцій – до лекційних наукових циклів, а потім – до мандрівного народного університету, від видання дешевих книжок – до багатотомної фундаментальної «Народної енциклопедії наукових і прикладних знань» (1910–1914; 14 томів, 21 книга).

Серед активних діячів товариства – відомі вчені Микола Бекетов, Дмитро Багалій, Микола Сумцов, Олександра Єфименко, жінки-педагоги Христина Алчевська і Софія Русова й ін. Налічувало близько 800 членів, через яких було тісно пов'язане з українським культурно-національним рухом.

Народний будинок, відкритий Товариством у лютому 1903 р. на Кінній Площі міста, був центром українського національно-культурного життя у Харкові. Тут працювали книгарня і бібліотека, їдальня і чайна, курси крою та шиття, на його сцені ставив українські п'єси гурток робітників-українців паровозобудівного заводу на чолі з ґнатою Хоткевичем.

1920 радянська влада націоналізувала заклади Товариства, відмовившись від приватної та громадської ініціативи в культурно-освітній роботі і передавши її цілком до державного відання.

